

«Τ.Π.Ε. και Τέχνη»

Ξυλά Ελένη

Καθηγήτρια Φιλολογίας, Γυμνάσιο Ν. Επιβατών
elenoragr@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το συγκεκριμένο σενάριο επιχειρεί να συνδυάσει τη θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης μέσα από την τέχνη με τη χρήση των ΤΠΕ. Η θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης μέσα από την τέχνη επιχειρεί να συνδέσει το περιεχόμενο των έργων τέχνης με τα θέματα των σχολικών μαθημάτων με στόχο την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών και το μετασχηματισμό των στερεότυπων αντιλήψεων. Η χρήση των ΤΠΕ εξασφαλίζει την άμεση, εύκολη πρόσβαση στις εικονικές εκθέσεις των παγκοσμίας εμβέλειας έργων τέχνης. Βρισκόμαστε λοιπόν μπροστά σε μια νέα πραγματικότητα τα παιδιά αποκτούν πρόσβαση, όμως και δεξιότητες κατασκευής εικονικών μουσείων με την αρωγή της τεχνολογίας αναπτύσσοντας κριτική και δημιουργική σκέψη.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσω της τέχνης, Αισθητική Εμπειρία, ΤΠΕ, εικονικό μουσείο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επαφή των ανθρώπων με την τέχνη, η αισθητική εμπειρία βοηθά στην ανάπτυξη του κριτικού στοχασμού, της φαντασίας, της μάθησης. Τα έργα τέχνης αποτελούν εναύσματα για σκέψη και προβληματισμό. Η χρήση συμβόλων στην τέχνη με την κωδικοποίηση των νοημάτων οδηγεί στην ενεργοποίηση και ενδυνάμωση της δημιουργικής σκέψης. Η παρούσα πρόταση διδασκαλίας προτείνει μια διαδρομή με τη συνδρομή της τέχνης και της τεχνολογίας στον προβληματισμό, γιατί δεν κατορθώνουν όλοι οι άνθρωποι να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα μέσα διατροφής τους.

Η σχολική μονάδα στην οποία εργάζομαι και έχω εφαρμόσει τη συγκεκριμένο σχέδιο διδασκαλίας είναι το Γυμνάσιο Ν. Επιβατών, το οποίο βρίσκεται σε μια ημιαστική περιοχή πολύ κοντά στη Θεσσαλονίκη. Η εφαρμογή υλοποιήθηκε το Μάρτιο του 2015. Οι μαθητές/τριες προέρχονται από διαφορετικό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό υπόβαθρο, καθώς έχουν εγκατασταθεί στην περιοχή οικονομικοί μετανάστες από τις γειτονικές βαλκανικές χώρες. Η κοινή βαλκανική ιστορία, τα κοινά βιώματα των λαών μέσω των ιστορικών μετακινήσεων αποτελούν τη βάση προβληματισμών και άρση των στερεότυπων παγιωμένων αντιλήψεων. Τα παιδιά του γυμνασίου έχουν πάρα πολλές υποχρεώσεις και καθήκοντα ενδοσχολικά και εξωσχολικά. Από την καθημερινότητά τους απουσιάζει παντελώς η τέχνη, εξαίρεση ίσως αποτελεί η μουσική, αλλά όχι η κλασική.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Νεοελληνική Γλώσσα Α' Γυμνασίου

Θέμα της διδασκαλίας: Διατροφή

Διδακτική/Θεματική ενότητα: 4η ενότητα: «Φροντίζω την υγεία και τη διατροφή μου»

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

8 διδακτικές ώρες

1-2 στάδιο: 2 ώρες

3-4 στάδιο: 2 ώρες

5-6 στάδιο: 2 ώρες

Κατασκευή εικονικού μουσείου: 2 ώρες

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της διδακτικής παρέμβασης ήταν να συλλάβουν οι μαθητές/τριες μέσω της τέχνης πόσο προβληματίζει διαχρονικά το εναγώνιο ερώτημα της διατροφής-πεινας τους ανθρώπους και πόσο λυτρωτικά λειτουργεί η τέχνη στην απεικόνιση του θέματος.

Στόχοι:

Στο μαθητικό κοινό προσφέρεται ευρύ φάσμα γνώσεων από το δημοτικό στο θεματικό πεδίο της διατροφής, ενώ η ποικιλία των γνωστικών αντικειμένων που το διεκδικούν, το εμπειριέχουν ή το φιλοξενούν στη θεματική τους, όπως π.χ. η οικιακή οικονομία, η φυσική αγωγή, η βιολογία, καθώς και το είδος των διδακτικών μεθόδων που προτείνεται να χρησιμοποιηθούν για την προσέγγισή του, με κυρίαρχη την ερευνητική-ανακαλυπτική, υπόσχονται ότι οι γνώσεις μπορούν να μετατραπούν σε δεξιότητες και στάσεις/αξίες, ώστε να διαμορφωθούν ενεργοί και συνειδητοποιημένοι ως προς το θέμα πολίτες.

Επίπεδο γνώσεων:

Μπορούν οι μαθητές/τριες:

- να αποκτήσουν γνώσεις, πληροφορίες για τη διατροφή μέσα από ένα νέο πρίσμα
- να κατανοήσουν την εξάρτηση που έχει η ζωή μας από τη σωστή διατροφή

Επίπεδο δεξιοτήτων

Μπορούν οι μαθητές/τριες:

- να αναπτύξουν την κριτική τους ικανότητα, ώστε να διαχειρίζονται αποτελεσματικά αυτές τις πληροφορίες και να υποψιάζονται για το τι συμβαίνει γύρω τους και τι υπάρχει πίσω από τα φαινόμενα
- να αποκτήσουν τις δεξιότητες που συνολικά μπορούμε να ονομάσουμε διατροφικό κριτικό γραμματισμό.

Επίπεδο στάσεων

Μπορούν οι μαθητές/τριες:

- να συνδέσουν την πνευματική, σωματική και ψυχική τους ανάπτυξη με τις διατροφικές τους επιλογές και
- να διαμορφώσουν μια ολοκληρωμένη ταυτότητα ανθρώπου.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Σύμφωνα με τη «Θεωρία της μετασχηματίζουσας μάθησης», εισηγητής της οποίας είναι ο J. Mezirow, ο εκπαιδευόμενος στοχάζεται και αυτοστοχάζεται κριτικά αναφορικά με έννοιες οι οποίες είναι κοινωνικά παραδεκτές και παγιωμένες, ωστόσο επαναξιολογεί τις υποθέσεις στις οποίες βασίζονται και αναλαμβάνει δράση αναθεώρησης με γνώμονα τη ενορατική σκέψη που απορρέει από τη μετασχηματισμένη άποψη ως συνέπεια των επαναξιολογήσεών του (Mezirow, 1990). Επανεξετάζει κριτικά εμπειρίες και ωθείται στη διόρθωση υποθέσεων που αφορούν σε κοινωνικά, πολιτισμικά, πολιτικά ζητήματα της ζωής. Με αυτόν τον τρόπο, κατακτά νέα γνώση – στα πλαίσια της λειτουργικής ή της επικοινωνιακής μάθησης – μαθαίνει να μετασχηματίζει «τα δεδομένα πλαίσια αναφοράς ή της συνολικής θεώρησης

που έχει για τον εαυτό του και τον κόσμο» (Λιντζέρης, 2010:96). Ο J. Mezirow μελέτησε την «κριτική θεωρία» της Σχολής της Φρανκφούρτης, τη διαλεκτική φιλοσοφία των Hegel και Marx και τους κύριους εκφραστές τους ιδρυτές της Horkheimer & Adorno και τους συνεργάτες τους Marcuse, Fromm & Habermas (Κόκκος, 2010). Επιπλέον, ο Mezirow στηρίχτηκε στο έργο του Paulo Freire, στον «κύκλο της μάθησης» του Kolb και τη θεωρία του John Dewey ο οποίος υποστήριξε ότι η ανάπτυξη του ατόμου περνά μέσα από την ανάπτυξη της κοινωνίας (Κόκκος, 2008; Rogers, 1996), δίνοντας βαρύτητα στον αυτοστοχασμό και τον κριτικό στοχασμό (Λιντζέρης, 2010). Το σενάριο διαπνέεται και από τη θεωρία της εμπλαισιωμένης μάθησης. Η δημιουργία ενός ψηφιακού μουσείου λειτουργεί ως πρόβλημα προς επίλυση, συνεπώς αποτελεί δραστηριότητα κατά την οποία οι μαθητές/τριες αναλαμβάνουν πρωταγωνιστικό ρόλο.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

1ο Στάδιο μεθόδου

Αφόρμηση: παρακολούθηση της ταινίας μικρού μήκους [Chicken a la carte](#) συζήτηση. Πολλά παιδιά γίνονται θύματα κακών διατροφικών επιλογών είτε στο πλαίσιο της οικογένειας είτε υπό την επίδραση των συνομηλίκων και της διαφήμισης, και έχουν έτσι ιδιαίτερη ανάγκη από σωστή διατροφή. Ενώ μέχρι τώρα ακούγαμε για την παχυσαρκία ή την κακή σίτιση των παιδιών εξαιτίας του στρες των εξετάσεων, πρόσφατα, μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης, που πλήττει την ελληνική οικογένεια και σε αυτόν τον τομέα, ακούμε από τα ΜΜΕ ακόμη και για παιδιά που λιποθυμούν στο σχολείο από ασιτία.

Σε γενικές γραμμές οι άνθρωποι έχουν αποκτήσει στοιχειώδεις γνώσεις επάνω στο θέμα της διατροφής, καθώς και εξοικείωση με βασικούς όρους, έννοιες, και διάφορες άλλες σημαντικές θεωρητικές και πρακτικές πτυχές του. Ζητούμενο είναι μια συνειδητοποιημένη διατροφική συμπεριφορά, απαραίτητη για λόγους βιολογικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς και πολιτιστικούς. Η φράση "είμαστε ό,τι τρώμε" σημαίνει ότι η διατροφή είναι και μέρος της ταυτότητας, του πολιτισμού μας. Οι μαθητές με βάση τα οικογενειακά βιώματα και την περιρρέουσα ατμόσφαιρα διατυπώνουν συνήθως ακραίες θέσεις γύρω από το θέμα.

2ο στάδιο μεθόδου

Έκφραση των απόψεων των μαθητών/τριων

Στο στάδιο αυτό ζήτησα από τα παιδιά να χωριστούν σε ομάδες των 4 ατόμων και να γράψουν μια παράγραφο με θέμα: «Ποια είναι η σχέση του ανθρώπου με τη διατροφή;»

Οι μαθητές/τριες διαπίστωσαν ότι συχνά αντιμετωπίζουν με ελαφρότητα πράγματα και καταστάσεις και νιώθουν αμήχανοι/ες για τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται το θέμα της διατροφής. Επιστράτευσαν το χιούμορ, το γέλιο, για την περιγραφή της σχέσης τους με τη διατροφή και το διατροφικό γραμματισμό. Η έννοια διατροφικός γραμματισμός δηλώνει όχι μόνο τις στοιχειώδεις γνώσεις, που οι μαθητές και οι μαθήτριες του σχολείου μπορούν να αποκτήσουν, αλλά και τη δυνατότητα κριτικού αναστοχασμού γύρω από αυτές και την εμπέδωση της πρόθεσης για εφαρμογή τους, δηλαδή δεξιότητες και στάσεις περί διατροφής. Η είσοδος των μαθητών στο Γυμνάσιο είναι σχεδόν ταυτόχρονη με την είσοδό τους στην περίοδο της εφηβείας, οπότε οι έφηβοι αντιμετωπίζουν με διαφορετικό τρόπο μεταξύ άλλων και τη σωματική

τους ανάπτυξη. Γι' αυτό η απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και συγκεκριμένων στάσεων γύρω από τη διατροφή είναι ιδιαίτερα σημαντική.

3ο στάδιο

Προσδιορισμός:

α) των υποθεμάτων που θα εξεταστούν και

β) των κριτικών ερωτημάτων επάνω στα υποθέματα

Αφού συγκεντρώνονται οι σκόρπιες έστω απόψεις των παιδιών για το πώς αντιλαμβάνονται το θέμα της διατροφής, τίθεται το υποθέμα της πείνας και της εξασφάλισης των απαραίτητων μέσων επιβίωσης των ανθρώπων διαχρονικά και προκύπτουν δυνητικά τα παρακάτω **κριτικά ερωτήματα**:

A) Πώς αντιμετωπίζει ο άνθρωπος το θέμα της διατροφής διαχρονικά;

B) Πώς οι ιδεολογικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, οικονομικές, θρησκευτικές καταβολές επηρεάζουν τις διατροφικές του συνήθειες;

Γ) Πόσο σημαντική είναι η διατροφή στη ζωή των ανθρώπων;

Δ) Έχουν όλοι οι άνθρωποι εξασφαλίσει τα απαραίτητα μέσα διατροφής τους;

E) Γιατί δεν κατορθώνουν όλοι οι άνθρωποι να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα μέσα διατροφής τους;

4ο Στάδιο της μεθόδου

α) Επιλογή των έργων τέχνης

β) Συσχέτιση των έργων με τα κριτικά ερωτήματα

Για την επεξεργασία των παραπάνω κριτικών ερωτημάτων προτείνονται τα παρακάτω έργα.

1ο έργο εικαστικό

Τίτλος	Γιορταστικό γεύμα
Καλλιτέχνης	Ρενουάρ
Χαρακτηριστικ	Λάδι σε καμβά
ά	
Έτος	1881
Πηγή	https://www.google.com/culturalinstitute/asset-viewer/luncheon-of-the-boating-party/mgHsTKDNJVzPAg?projectId=art-project
Μουσείο	The Phillips collections

Τα παιδιά περιγράφουν τον πίνακα, παρατηρούν τις ενδυμασίες των ανθρώπων, τα τρόφιμα και διάφορα αντικείμενα που υπάρχουν στο τραπέζι, ξεχωρίζουν και μετρούν πόσοι είναι οι άνδρες και πόσες οι γυναίκες, παρατηρούν πως κάθονται οι άνθρωποι στο τραπέζι, τα συναισθήματά τους.

Φαντάζονται που βρίσκονται αυτοί οι άνθρωποι, γιατί βρίσκονται εκεί, τι τρώνε, τι λένε μεταξύ τους. Δημιουργούν μία ιστορία για τον πίνακα, γίνονται οι πρωταγωνιστές και δραματοποιούν την ιστορία.

2^ο έργο εικαστικό

Τίτλος	Οι Πατατοφάγοι
Καλλιτέχνης	Van Gogh
Χαρακτηριστικά	λάδι σε καμβά, 81.5 x 114.5 cm
Έτος	1885
Πηγή	https://www.google.com/culturalinstitute/collection/van-gogh-museum?projectId=art-project
Μουσείο	Van Gogh museum

Τα παιδιά περιγράφουν τον πίνακα, παρατηρούν την πολυπρόσωπη σκηνή με τους ανθρώπους γύρω από το τραπέζι. Στον πίνακα παρατηρούμε πέντε άτομα, τα δύο κατά πρόσωπο, τα δύο πλαγίως και το ένα με πλάτη, που αντικατοπτρίζουν στην έκφρασή τους την ανέχεια, την εγκατάλειψη όλων των προσδοκιών τους για βελτίωση του τρόπου ζωής τους. Παρακολουθούμε τα παραμορφωμένα από τη δουλειά χέρια, τα ρυτιδιασμένα πρόσωπα. Το ένα πρόσωπο στη δεξιά πλευρά του πίνακα μάλιστα, έχει την έκφραση ψυχασθενούς ατόμου. Πρυτανεύουν τα σκοτεινά και γήινα χρώματα, μουντά όπως η διάθεση του καλλιτέχνη. Κυριαρχούν το μαύρο, το πράσινο της ελιάς και το χακί.

3^ο έργο εικαστικό

Τίτλος	Μυστικός δείπνος
Καλλιτέχνης	Leonardo Da Vinci
Χαρακτηριστικά	τοιχογραφία διαστάσεις 880X 460 cm της τραπεζαρίας του μοναστηριού Σάντα Μαρία ντέλλε Γκράτσιε
Έτος	15ο αιώνα
Μουσείο	Μιλάνο της Ιταλίας

Το θέμα του Μυστικού Δείπνου ήταν σύνηθες για τις αίθουσες φαγητού των μοναστηριών. Μόνο που η συγκεκριμένη αίθουσα δεν ήταν αίθουσα φαγητού, όταν ο Λεονάρντο ξεκίνησε το 1495 να ζωγραφίζει την τοιχογραφία του κατά παραγγελία του Λουντοβίκο Σφόρτσα. Αν και πρόκειται για έργο ζωγραφικής πάνω σε τοίχο, ο Λεονάρντο δε χρησιμοποιεί την κλασική μέθοδο της νωπογραφίας (affresco) αλλά εφαρμόζει την τεχνική του καμβά πάνω στον τοίχο.

Τίτλος	4ο έργο κινηματογραφικό
Σκηνοθέτης	THE HUNGER GAMES
Διάρκεια	Gary Ross
Έτος	142'
Χώρα παραγωγής	2012
Πηγή	America
	https://www.youtube.com/watch?v=yPheiaOWXb4

Η ταινία «Παιχνίδια Πείνας» είναι ο τίτλος του μυθιστορήματος επιστημονικής φαντασίας του 2008 της Αμερικανίδας συγγραφέως Σουζάν Κόλινς. Αυτό το συγκινητικό μυθιστόρημα διαδραματίζεται σε ένα μέλλον το οποίο έχει ανησυχητικές ομοιότητες με το παρόν μας. Από τα ερείπια της Βόρειας Αμερικής έχει αναδυθεί το έθνος της Πάνεμ, μια λαμπερή Κάπιτολ που περιβάλλεται από δώδεκα απομακρυσμένες επαρχίες. Η Κάπιτολ είναι σκληρή και αμείλικτη και κρατά τις επαρχίες υπό τον έλεγχο της καταδικάζοντας τες

στην απόλυτη φτώχεια και αναγκάζοντάς τις να στέλνουν από ένα αγόρι και ένα κορίτσι ηλικίας από δώδεκα μέχρι δεκαοχτώ, για να συμμετάσχουν στους ετήσιους Αγώνες Πείνας, ένα παιχνίδι θανάτου που μεταδίδεται ζωντανά από την τηλεόραση.

Οι κανόνες είναι αυθαίρετοι και αλλάζουν συνεχώς. Μια κοινωνική ιεραρχία υπερισχύει, με τους πλούσιους, τους εμφανισιακά όμορφους και τους αθλητικούς τύπους να κυριαρχούν χάρη σε αυτά τα πλεονεκτήματα σε βάρος των υπολοίπων. Οι ενήλικοι δεν φαίνεται να καταλαβαίνουν όσα διακυβεύονται, παρουσιάζονται απαθείς και αδιάφοροι.

5^ο έργο λογοτεχνικό

Τίτλος
Καλλιτέχνης
Έτος
Συλλογή

Γερμανικό Εγχειρίδιο Πολέμου
Μπ. Μπρεχτ
1939
Ποιήματα του Σβέντμποργκ

Ένα ποίημα του Μπ. Μπρεχτ που γράφτηκε το 1939 – Θα μπορούσε όμως κάλλιστα να είχε γραφτεί στις μέρες μας. Η διαχρονικότητα του περιεχομένου είναι συγκλονιστική...

Θεωρούνε ταπεινό
Να μιλάς για το φαΐ
Ο λόγος; Έχουνε κι όλας φάει
Οι ταπεινοί αφήνουνε τον κόσμο
Χωρίς να 'χουνε δοκιμάσει κρέας της προκοπής
Πώς ν' αναρωτηθούν πού'θε έρχονται
Και πού πηγαίνουν
Είναι τα όμορφα δειλινά τόσο αποκαμωμένοι
Το βουνό και την πλατειά τη θάλασσα
Δεν τ'άχουν ακόμα δει
Όταν σημαίνει η ώρα τους
Αν δεν νοιαστούν οι ταπεινοί
Γι' αυτό που είναι ταπεινό
Ποτέ δεν θα υψωθούν....

Τα ποιήματα του Μπρεχτ διακρίνονται, στο σύνολό τους σχεδόν, για την εκφραστική τους απλότητα και τη νοηματική τους καθαρότητα. Διδακτικός, εκ φύσεως και εκ προαιρέσεως, ο ποιητής απευθύνεται στον απλό λαό, τον οποίο έχει επιλέξει ως προνομιακό αναγνώστη του, αποφεύγοντας να τον εμπλέξει σε υπερβολικές αγωνίες, προκειμένου να κατανοήσει και να δεχτεί τα λεγόμενά του.

6^ο έργο λογοτεχνικό

Τίτλος
Συγγραφέας
Εκδόσεις

Η πείνα
Κνουτ Χάμσουν
Ζήτρος, Θεσσαλονίκη 1997, σ.
170-172

Ξαφνικά, μου έρχεται η ιδέα να πάω στην Κρεαταγορά και να ζητήσω ένα κομμάτι ωμό κρέας. Σηκώνομαι, κατεβαίνω τα σκαλιά και κατευθύνομαι προς την Αγορά. Μόλις φτάνω στους πρώτους πάγκους, αρχίζω να φωνάζω και να χειρονομώ, σαν να μιλούσα σε ένα σκυλί που βρισκόταν πίσω μου. Και με θράσος, απευθύνομαι στον πρώτο κρεοπώλη που συναντώ.

— Θα είχατε την καλοσύνη να μου δώσετε ένα κόκαλο για το σκυλί μου, λέω. Μόνον ένα κόκαλο, δεν χρειάζεται να έχει κρέας πάνω του· έτσι, για να έχει κάτι να κουβαλάει στο στόμα του.

Μου έδωσε ένα κόκαλο, ένα υπέροχο μικρό κόκαλο, όπου είχε μείνει λίγο κρέας, και το έχωσα κάτω απ'το σακάκι μου. Ευχαρίστησα εκείνον τον άνθρωπο, τόσο θερμά, που με κοίταξε έκπληκτος...

— Παρακαλώ, είπε.

— Μην το λέτε, ψέλισα, είναι πολύ ευγενικό εκ μέρους σας.

Κι έφυγα. Η καρδιά μου χτυπούσε δυνατά....

Η πείνα", το πιο δημοφιλές και πολυμεταφρασμένο έργο του Χάμσουν, είναι μια περιγραφή της μοναξιάς και της εξαθλίωσης του ανθρώπου που κάνει το "λάθος" να επιδίδεται σε πνευματικές και δημιουργικές δραστηριότητες, σε έναν συβαριτικό κόσμο αναζήτησης υλικών απολαύσεων. Αποτελεί ίσως την πιο "βιολογική" μελέτη αυτής της κατάστασης (σε σχέση με το "Υπόγειο" του Ντοστογιέφσκι ή τον "Λύκο της στέππας" του Έσσε), αφού ο αναγνώστης νοιώθει κυριολεκτικά στα σπλάχνα του αυτή τη φοβερή αίσθηση της πείνας που κατατρώει τον ήρωα, από την πρώτη μέχρι την τελευταία σελίδα του βιβλίου. "Η πείνα" όμως είναι παράλληλα και μια σημειολογία του αντι-τυχαίου, της αναγκαιότητας και του πεπρωμένου, μια μάχη του ήρωα με τις αόρατες δυνάμεις που τον καταδικάζουν, όπως οι θεοί τον Προμηθέα, σε φρικτή τιμωρία για την Ύβρι που διαπράττει, δηλαδή για τη μη ενασχόλησή του με καθαρά γήινες δραστηριότητες.

7^ο έργο φωτογραφικό

Τίτλος	Όταν πεθαίνει ένα παιδί
Φωτογράφος	Kevin Carter
Τόπος	Σουδάν
Έτος	1994

Ο Kevin Carter γράφει:

«Το φωτογράφιζα, όταν ξαφνικά είδα ένα όρνιο να στέκεται πίσω του και να περιμένει το θάνατο του. Σταμάτησα για 20 λεπτά, αλλά το πουλί παρέμενε εκεί. Το καταδίωξα, κάθισα σε ένα δέντρο και άρχισα να κλαίω...» Οι New York Times αγόρασαν τα δικαιώματα της φωτογραφίας του Κάρτερ και την δημοσίευσαν στο φύλλο της 26ης Μαρτίου 1993. Αυτό ήταν. Εκατοντάδες άνθρωποι επικοινωνήσαν με τα γραφεία της εφημερίδας, για να μάθουν για την τύχη του μικρού κοριτσιού. Όμως κανείς δεν ήξερε. Κανείς δεν έμαθε. Πολλοί υποστηρίζουν πως το κοριτσάκι έφτασε τελικά στον καταυλισμό του ΟΗΕ αλλά το τι απέγινε μετά, άγνωστο. Επίσης έχει γραφτεί πως ο Κάρτερ μετά

τη λήψη της φωτογραφίας έδωσε το αρπαχτικό και απλά έφυγε. Αλλού πως ο Κάρτερ το σήκωσε και το πήγε στους γιατρούς, στο κέντρο της UNICEF. Όταν κάποια στιγμή ο Κάρτερ ρωτήθηκε το μόνο που απάντησε ήταν «το πήραν». Τίποτε άλλο. Και κανείς δεν έμαθε ποτέ. Η δημοσίευση της φωτογραφίας προκάλεσε σημαντικές διαμαρτυρίες και ξεσήκωσε κατηγορίες εναντίον του φωτογράφου.

Γιατί δεν είχε βοηθήσει το κοριτσάκι;

Γιατί προτίμησε να περιμένει και να βγάλει τη φωτογραφία;

Στάδιο 5:

α) Επεξεργασία των έργων τέχνης

β) Συσχέτιση της επεξεργασίας αυτής με τα κριτικά ερωτήματα

Στάδιο 5α:

Γίνεται επεξεργασία καθενός έργου τέχνης. Χρησιμοποιούνται εναλλακτικά οι τεχνικές:

- Οι τέσσερις φάσεις της τεχνικής του D. Perkins

- Η τεχνική "Visible Thinking"

1η Φάση: Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τι είναι αυτό; Τι βλέπετε;

Τι σας κινεί το ενδιαφέρον;

Τι σας κάνει να αναρωτιέστε;

2η Φάση : Ευρεία Παρατήρηση

Υπάρχει κάτι που θα ήθελες να συζητήσεις (εξετάσεις) περισσότερο;

Υπάρχουν εκπλήξεις στο έργο;

Τι θα ήθελες ακόμα να διερευνήσεις;

Υπάρχουν συμβολισμοί;

Ποια συναισθήματα σου προκαλεί;

Ποιος είναι ο ρόλος των χρωμάτων, των σχημάτων, της προοπτικής, του φωτός, κ.λπ

3η Φάση : Λεπτομερής και σε Βάθος Παρατήρηση

Τι θα ήθελες ακόμα να διερευνήσεις;

Τι βρίσκεις πολύ ενδιαφέρον;

Τι άλλο σου κάνει εντύπωση (σύμβολα, λεπτομέρειες, αλληλοσυσχετίσεις στοιχείων κ.λπ);

Ποια στοιχεία δίνουν στο έργο ένταση και δύναμη;

Ψάξε περισσότερο για το ρόλο των χρωμάτων, των σχημάτων, των γραμμών, των συμβόλων, της σύνθεσης των στοιχείων.

Απάντησε στα ερωτήματα που σου γεννήθηκαν στα δύο προηγούμενα Στάδια. (Ενδεχομένως): Σύγκρινε το έργο με άλλα, του ίδιου καλλιτέχνη ή άλλων, του ίδιου πολιτιστικού οργανισμού ή άλλων.

4η Φάση : Σύνθεση /Συμπεράσματα (σε ομάδες ή ατομικά)

Αναστοχαστείτε επάνω στο έργο/ Ξανασκεφτείτε το συνολικά.

Με βάση όσα ήδη παρατηρήσατε: Ποια συμπεράσματα βγάζετε για το έργο;

Ποιο είναι το μήνυμά του; Τι θέλει να μας 'πεί';

Σχόλια-απαντήσεις

Στο 1ο εικαστικό έργο Το εορταστικό γεύμα του Pierre-Auguste Renoir, χρησιμοποιήθηκαν οι τέσσερις φάσεις της τεχνικής του D. Perkins. Τα παιδιά πρόσεξαν πόσο φιλική και όμορφη είναι η παρέα που διασκεδάζει. Στην ευρεία παρατήρηση έκριναν ότι δηλώνεται μια στιγμή χαλάρωσης με αφθονία ποιοτικών αγαθών στο τραπέζι (πολλά φρούτα και μπόλικο κρασί). Στη λεπτομερή και σε βάθος παρατήρηση πρόσεξαν το φως το οποίο αντανακλάται μέσα από τα φανελάκια των ανδρών και το λευκό

τραπεζομάντηλο. Στη σύνθεση κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για άτομα της αστικής τάξης τα οποία χαίρονται την ομορφιά της ζωής μακριά από προβληματισμούς και βάσανα.

Στο 2ο εικαστικό έργο Οι Πατατοφάγοι του Van Gogh χρησιμοποιήθηκε η τεχνική Visible Thinking. Ζητήθηκε να ερμηνεύσουν τι είναι αυτό που βλέπουν και να προσπαθήσουν να μαντέψουν τι συμβαίνει στη σκηνή που απαθανατίζει ο καλλιτέχνης και τι μπορεί να είχε στο μυαλό του. Τα παιδιά κλήθηκαν να παρατηρήσουν τα χρώματα και τους φωτισμούς, τους μορφασμούς των προσώπων, τα ρούχα και τα αντικείμενα και να αναρωτηθούν αν υπάρχει κάποιο βαθύτερο νόημα πίσω από τη σκηνή και ποιοι προβληματισμοί προκαλούνται σε σύγκριση και σχέση με το προηγούμενο έργο.

Στο 3ο εικαστικό έργο Μυστικός δείπνος του Leonardo Da Vinci χρησιμοποιήθηκε η τεχνική Visible Thinking. Ζητήθηκε να ερμηνεύσουν τι είναι αυτό που βλέπουν και να προσπαθήσουν να μαντέψουν τι συμβαίνει στη σκηνή που απαθανατίζει ο καλλιτέχνης και τι μπορεί να είχε στο μυαλό του. Πολλές παρατηρήσεις έγιναν από μαθηματικής πλευράς, 12 Αποστόλοι, τα 13 συνολικά εικονιζόμενα πρόσωπα (αρίθμηση) αλλά και για την ιδιαίτερη δυναμική που παρουσιάζει ο ιερός αριθμός 3. Οι μαθητές είναι ουσιαστικά τέσσερις παρέες των τριών (πρόσθεση, πολλαπλασιασμός) που η καθεμία ξεχωρίζει από την άλλη. Κι ακόμα: πόσα παράθυρα υπάρχουν πίσω από τον Ιησού; Ποιο σχήμα θυμίζει η μορφή του Ιησού; Ποιο σχήμα υπάρχει αντεστραμμένο ανάμεσα στον Ιησού και τον Ιωάννη; Τι σχήμα και μεγέθη έχουν τα παράθυρα, τα φατνώματα της οροφής, οι ταπετσαρίες των τοίχων;

Παίξαμε το παιχνίδι: δείπνο των συναισθημάτων. Καθίσαμε σε ένα τραπέζι όλοι. Τα παιδιά κλήθηκαν να λάβουν εκείνες τις εκφράσεις στο πρόσωπο και τις στάσεις σώματος που θα δηλώσουν όσο καλύτερα γίνεται τα συναισθήματά τους πάνω σε αυτό που άκουσαν. Η διαδικασία ήταν συγκλονιστική και βοήθησε τα παιδιά στην ανάγνωση συναισθημάτων, χειρονομιών, στάσεων, κινήσεων.

Στο 4ο κινηματογραφικό έργο THE HUNGER GAMES του Gary Ross χρησιμοποιήθηκε η τεχνική του D. Perkins προσαρμοσμένη για τα κινηματογραφικά έργα σε πέντε φάσεις. Στην πρώτη φάση παρουσιάζεται μια συνοπτική εισαγωγή με γενικές πληροφορίες για την πλοκή της ταινίας. Στη δεύτερη δημιουργούνται κατάλληλες συνθήκες θέασης και παρουσιάζονται αντιπροσωπευτικά σημεία λίγων λεπτών με σύντομη εισαγωγή. Στην Τρίτη φάση ακολουθεί συζήτηση που περιέχει ερωτήσεις παρατήρησης (πώς παρουσιάζεται ο κόσμος της διατροφής στο μέλλον, ποιοι έχουν τον έλεγχο των τροφών και των πρώτων υλών), αναλυτικές (π.χ. γιατί πιστεύετε οι λαοί δεν αντιδρούν) και δημιουργικές (τι θα κάνατε, αν βρισκόσασταν στη θέση των καταπιεσμένων και στερημένων;). Στην τέταρτη φάση δηλαδή της επανάληψης και εμπέδωσης των όσων προβλήθηκαν οι μαθητές, αφού ξεπέρασαν το πρώτο σοκ, άρχισαν να εκφράζουν την αντίθεσή τους προς τους διαχειριστές –καταπιεστές των μαζών, αλλά και προς τους καταπιεσμένους για την αποδοχή της εξωφρενικής κατάστασης. Στην πέμπτη φάση, όταν ρωτήθηκαν πόσο αυτή η ταινία απέχει από μια μελλοντική πραγματικότητα διαχείρισης της τροφής από τους ισχυρούς τα παιδιά απάντησαν ότι μπορεί πραγματικά να απειληθεί η ανθρωπότητα από μια επισιτιστική κρίση και να οδηγηθεί στον αφανισμό, αν δεν ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα.

Στο 5ο λογοτεχνικό έργο Γερμανικό Εγχειρίδιο Πολέμου του Μπ. Μπρεχτ η επεξεργασία του ποιήματος έγινε με αναπροσαρμογή της τεχνικής του D. Perkins. Τα παιδιά σχολίασαν τις σκληρές και παραστατικές εικόνες οι οποίες

συγκλονίζουν και δημιουργούν έντονη συναισθηματική φόρτιση. Στο ερώτημα ποιος κρύβεται πίσω από το ποιητικό εγώ τα παιδιά ένιωσαν άβολα, γιατί διαισθάνθηκαν ότι δεν υπάρχει μια απάντηση, όπως και στο ερώτημα ποια οπτική υιοθετείται στο ποίημα. Το ποίημα γράφτηκε το 1939 λίγο πριν από το 2ο παγκόσμιο πόλεμο και τότε οι άνθρωποι αντιμετώπιζαν το ίδιο πρόβλημα.

Οι απαντήσεις των παιδιών:

Η Φτώχεια είναι ένα οικουμενικό φαινόμενο που επηρεάζεται από την παγκόσμια διαστρωμάτωση, την διεθνή οικονομία και τις κοινωνικές ανισότητες, καθώς τη συναντάμε σε όλα τα κράτη, ακόμα και στα οικονομικά ισχυρά. Μια από τις βασικότερες αιτίες της φτώχειας είναι η κοινωνική ανισότητα, που σημαίνει άνιση κατανομή των πλουτοπαραγωγικών πηγών, του εισοδήματος και των περιουσιακών στοιχείων μεταξύ των ατόμων και των κρατών. Άλλες αιτίες είναι η προκατάληψη, οι διακρίσεις και ο ρατσισμός απέναντι σε ορισμένες κοινωνικές ομάδες. Ακόμα, αιτίες φτώχειας αποτελούν ο πόλεμος, οι φυσικές καταστροφές και η ανεργία. Τα φαινόμενα της παραοικονομίας, της φοροδιαφυγής και της κακοδιαχείρισης, δεν αποτελούν πρωτογενείς αιτίες, αλλά προκαλούν επιδείνωση της φτώχειας στο επίπεδο του κοινωνικού συνόλου.

Στο 6ο λογοτεχνικό έργο Η πείνα του Κνουτ Χάμσουν η επεξεργασία του έργου έγινε με αναπροσαρμογή της τεχνικής του D. Perkins. Ο ήρωάς του βρίσκεται σε πυρετώδη διάλογο με τον εσωτερικό του κόσμο και μέσα στην δίνη της συγγραφικής αποστολής του που άλλοτε πνέει τα λείσθια και άλλοτε πρόσκαιρα ανακάμπτει, κινείται σε μονοπάτια παραίσθησης ή συναισθησης. Πριν νιώσει και βιώσει τη φυγή προς έναν άγνωστο προορισμό με την ελπίδα της οριστικής επαγγελματικής αποκατάστασης και μακριά από τα σκοτάδια του παρελθόντος του, έχει επιπλεύσει επί της σκιάς του που ακροβατεί και σαν σχέδια χαμένη στον ωκεανό περιδιαβαίνει και περιφέρεται ζωντανός νεκρός σε μία κοινωνία αδιάφορη και απορρίπτουσα. Και εκεί που βρίσκει ελπίδα, στοργή και φροντίδα, βοήθεια και κατανόηση πλάι σε ανθρώπους που δεν περίμενε, η αγάπη για τη ζωή και η πτώση στον Άδη της απόγνωσης ξαναγεννιέται άξαφνα με καταστροφικές για τον ίδιο συνέπειες. Ο Χάμσουν εγκιβωτίζει αλήθειες και ανησυχίες του κόσμου που πάντα θα απασχολούν τον σύγχρονο άνθρωπο και δυστυχώς θα επαναλαμβάνονται με μαθηματική ακρίβεια όταν η ανάγκη για τροφή καθίσταται επιτακτική και απαραίτητη για την διαύγεια και εύρυθμη λειτουργία του μυαλού. Σε συνθήκες φτώχειας και στέρησης, η πνευματική ευημερία και ισορροπία κλονίζονται, ανατρέπονται και μετατρέπονται σε μία κόλαση υπαρξιακή που δεν έχει έλεγχο και που όμοιά της δεν υπάρχει.

Στο 7ο φωτογραφικό έργο Όταν πεθαίνει ένα παιδί του Kevin Carter χρησιμοποιήθηκε η τεχνική Visible Thinking. Ζητήθηκε να ερμηνεύσουν τι είναι αυτό που βλέπουν και να προσπαθήσουν να μαντέψουν τι συμβαίνει στη σκηνή που απathanatίζει ο καλλιτέχνης και τι μπορεί να είχε στο μυαλό του. Η φωτογραφία αυτή, του γνωστού φωτορεπόρτερ Κέβιν Κάρτερ, γνωστή με τον τίτλο "Stricken child crawling towards a food camp" κέρδισε το 1994 το βραβείο Πούλιτσερ: Pulitzer Prize for Feature Photography. Την άνοιξη του 1993 ο Κέβιν Κάρτερ, ταξίδεψε στο Νότιο Σουδάν, για να καλύψει την τοπική εξέγερση. Συγκλονισμένος από τις εικόνες φτώχειας και εξαθλίωσης που αποθανάτισε με το φωτογραφικό του φακό, ετοίμαζε ένα ρεπορτάζ για τα θύματα της πείνας που καθημερινά έχαναν τη ζωή τους.

Στάδιο 5β (σε ομάδες):

Μετά την ολοκλήρωση της ανάλυσης των έργων ζητήθηκε από τα παιδιά να συνδυάσουν τα κριτικά ερωτήματα και προχωρήσαμε σε καταγραφή των αποτελεσμάτων στον πίνακα. Διαπίστωσαν πόσο επικοινωνιακά λειτουργήσει στη σκέψη τους για το θέμα της διατροφής η σύγκριση μέσα από διαφορετικά έργα τέχνης όπου άλλοτε το τραπέζι συμβολίζει τη χαρά της ζωής, απεικονίζει την βαθιά φτώχεια και άλλοτε την επικείμενη προδοσία. Αντιλήφθηκαν πόσο λανθασμένες απόψεις είχαν για το θέμα της πείνας στον κόσμο. Συγκλονίστηκαν με τη φωτογραφία του παιδιού που πεθαίνει από την πείνα και το δημοσιογράφο που αντί να κυνηγήσει το όρνεο τραβούσε τη φωτογραφία.

Συνοψίζοντας οι μαθητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι όλοι οι άνθρωποι δεν κατορθώνουν να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα για την επιβίωσή τους, επειδή επικρατεί: κοινωνική ανισότητα, άνιση κατανομή των πλουτοπαραγωγικών πηγών, ρατσισμός, πόλεμος, φυσικές καταστροφές. Στις περισσότερες περιοχές του πλανήτη οι άνθρωποι που γεννιούνται φτωχοί ή καταλήγουν στη φτώχεια από διάφορες αιτίες, δεν μπορούν ούτε οι ίδιοι, ούτε και οι απόγονοι τους να ξεφύγουν από αυτή.

Στάδιο 6: Κριτικός Αναστοχασμός

Τα παιδιά στο 6 στάδιο συνέκριναν τις τελικές απόψεις με εκείνες που είχαν διατυπώσει στο δεύτερο στάδιο, έγραψαν την ίδια μικρή εργασία που εκπόνησαν στο 2ο Στάδιο με θέμα ποια η σχέση του ανθρώπου με τη διατροφή. Τα παιδιά στην αρχή δυσκολεύτηκαν να υιοθετήσουν την προσέγγιση των έργων με τη μέθοδο του κριτικού στοχασμού, γιατί αποτελούσε αυτή η διαδικασία κάτι νέο και δεν ήταν εξοικειωμένα με αυτή. Σταδιακά πέτυχαν να ξεφύγουν από τον παραδοσιακό τρόπο σκέψης που αναζητά μόνο σωστές απαντήσεις. Οι μαθητές σκέφτηκαν να κάνουν πράξη το «Γκέψου παγκόσμια, δράσε τοπικά», προτείνοντας λύσεις του προβλήματος της Πείνας. Πρότειναν τη συμμετοχή τους οργανισμούς, δίνοντας χρήματα. Το σημαντικότερο όμως ήταν η αλλαγή της στάσης τους προς μια πιο ενεργητική, ανθρωπιστική θέση. Για να γίνει αποτίμηση της διεύρυνσης της κριτικής σκέψης έγινε αντιπαραβολή των αρχικών και των τελικών απαντήσεων των παιδιών. Έγινε προσπάθεια να εντοπιστούν εκείνα τα σημεία στις απαντήσεις των παιδιών που έδειχναν ότι δημιουργήθηκε ενσυναίσθηση και δημιουργική κρίση.

Κατασκευάζω το δικό μου εικονικό μουσείο με θέμα: Η διατροφή μέσα από την τέχνη.

Τελευταία δραστηριότητα είναι η κατασκευή ενός εικονικού μουσείου με θέμα η διατροφή μέσα από την τέχνη με τη διαδικτυακή εφαρμογή artsteps. Οι τεχνολογίες Εικονικής Πραγματικότητας (Virtual Reality) έχουν αλλάξει την οπτική των μουσείων, καθώς ο επισκέπτης βιώνει μια αλληλεπιδραστική σχέση με τα αντικείμενα του χώρου είτε σε σχέση με ό,τι βλέπει στο παρόν είτε με αυτό που υπήρχε αναπαραστατικά στο παρελθόν. Ο χειρισμός και η πλοήγηση στο χώρο ανήκει στον χρήστη της εφαρμογής, ενώ η πειστικότητα αναπαράστασης του περιβάλλοντος στον κατασκευαστή-δημιουργό. Ο τρόπος παροχής των πληροφοριών, η αισθητική άποψη, η εμπειρία της χρήσης του χώρου απαιτεί υψηλή κριτική επιλογή των εκθεμάτων. Η πιστότητα στην αποτύπωση του χώρου, του δαπέδου, του φωτισμού, της εισόδου και εξόδου δημιουργεί την αίσθηση μιας μικρογραφίας του πραγματικού κόσμου. Τα παιδιά τοποθετούν τα ευρήματά τους και τις εργασίες τους στους τοίχους του εικονικού μουσείου, στο οποίο προσδίδουν τη δική τους αισθητική με τις κατάλληλες επιλογές στο χώρο. Ο χρήστης μπορεί να διαλέξει δυο οπτικές κάμερας μια πρώτου προσώπου και μια τρίτου. Ο εικονικός επισκέπτης μπορεί να περιηγηθεί και να αποκτήσει αντίληψη του πραγματικού φυσικού χώρου.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Jarvis, P. (2004). Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση: θεωρία και πράξη. Αθήνα: εκδ. Μεταίχμιο.

Mezirow, J. (1990). Πώς ο κριτικός στοχασμός ενεργοποιεί τη Μετασχηματίζουσα Μάθηση. Μτφρ. Ν. Αποστολοπούλου & Γ. Μέγα. <http://neoellines.files.wordpress.com/2009/02/mezirow.pdf> (τελευταία πρόσβαση 12.03. 2015).

Rogers, A. (1999). Η Εκπαίδευση Ενηλίκων. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Noye, D. & Piveteau, J. (1999). Πρακτικός Οδηγός του εκπαιδευτή (μτφ. Ε. Ζέη). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Freire, P., (1977), Η αγωγή του καταπιεζόμενου, Αθήνα: Ράππας

Jarvis, P. (2005). «Paulo Freire» στο Jarvis P. (επιμ.), Οι θεμελιωτές της εκπαίδευσης ενηλίκων, Αθήνα: Μεταίχμιο, σ. 355 – 376.

Κόκκος, Α. (2005α), Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων: Θεωρητικό Πλαίσιο και Προϋποθέσεις Μάθησης, τ. Α', Πάτρα: ΕΑΠ.

Κόκκος, Α. (2005β), Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κόκκος, Α. (2010), «Κριτικός Στοχασμός: ένα κρίσιμο ζήτημα» Στο: Κόκκος Α. και Βεργίδης Δ. (επιμ.) Εκπαίδευση Ενηλίκων: Διεθνείς προσεγγίσεις και ελληνικές διαδρομές, Αθήνα: Μεταίχμιο, σ. 65 – 93.

Κόκκος, Α. (2011), Σύγχρονες Προσεγγίσεις της Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ΕΑΠ: Πάτρα.

Λιντζέρης, Π. (2010). Θεωρία της Μετασχηματίζουσας Μάθησης : Δυνατότητα για μια κριτική και χειραφετική στροφή στην πρακτική της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Στο Δ. Βεργίδης, Α. Κόκκος (Επιμ.), « Εκπαίδευση Ενηλίκων : διεθνείς προσεγγίσεις και ελληνικές διαδρομές», (σσ. 94 – 123). Αθήνα : Μεταίχμιο.